

ט"ו שבט תש"ע, 30.1.10
גיליון מס' 193

דף פרשת השבוע

תנועת הקיבוץ הדתי

פרשת בשלח

שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו (שמות טו, כה)

מאת נח חיות, קבוצת יבנה

לאחר בקיעת ים סוף מתחיל המסע הקשה במדבר ועמו גם סיפור התלונה הראשון, שמתרחש במרה. לצד המוטיב החוזר של מסע במדבר, צמא למים, תלונה כלפי משה, צעקת משה אל ה' ופיתרון באמצעות נס, מופיע סיום מפתיע מעט: "...שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו". כלומר, במרה קבלו בני ישראל, שזה עתה יצאו ממצרים, חוקים ומשפטים ראשונים. ואכן גם רש"י, בעקבות חז"ל, מפרש: "במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין".

מהו תפקידו של 'מתן תורה' קטן זה? נראה שהוא נועד לצמצם את הפער המביך בין זמן יציאת מצרים למתן תורה - חמישים יום, בהם בני ישראל כלל לא קיימו מצוות. גם סיפור המן, המופיע גם הוא בפרשת בשלח ובו מצווים בני ישראל לשמור את השבת, מחזק את התפיסה שלא יתכן שבני ישראל היו פטורים מהמצוות. המגמה לעטר את ישראל במצוות, גם לפני מתן תורה, מודגמת היטב במאמר חז"ל הטוען שהאבות קיימו את כל המצוות- "אמר רב: קיים אברהם אבינו כל התורה כולה שנאמר 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו'... אמר רבא ואיתימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שנאמר 'תורתך אחת תורה שבכתב ואחת תושב"ע' (בבלי, יומא כח ע"ב).

מנגד, אנו יכולים לראות מגמה הפוכה שמרכזת את מתן המצוות למקום אחד - הר סיני, לאדם אחד - משה, ולזמן אחד - זמן המדבר. ניתן להדגים מגמה זאת היטב באמצעות פירושו המפורסם של רש"י לתחילת פרשת השמיטה: "בהה סיני - מה עניין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני? אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני" (רש"י, ויקרא כה, א). מגמה זו חשובה לשם הגבלת מתן התורה ומצוותיה בזמן ובמקום, ומניעת היווצרותה של תורה חדשה חלילה, או של מצוה חדשה. ואכן, חז"ל מתייחסים לכך במפורש במאמר הידוע: "אלה המצוות אשר צוה ה' את משה, אלה - אין להוסיף ואין לגרוע, ואין נביא רשאי לחדש דבר עוד מעתה" (רות רבה, פרשה ד', וכן במקומות אחדים בש"ס).

נראה, שאפילו במקרא עצמו ניתן לזהות את המגמה ש"מחזירה" את מקום זמן נתינתם של המצוות לסיני. מצוות מילה שנתנה כבר לאברהם חוזרת ומצווה אגב פרשת תזריע: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב, ג), פסוק שאין בו צורך למקומו והובא כדי ליצור ציווי חוזר ולגיטימי למצוות מילה. ספר שמואל מספר על חוק מלחמה שייסד דוד לפיו החיילים שאינם לוחמים, אלה ששמרו על הכלים (תומכי הלחימה), זכאים גם הם לחלק שווה

מהשלל: "ויאמר דוד לא תעשו כן אחי את אשר נתן ה' לנו וישמור אותנו ויתן הגדוד הבא עלינו בידינו: ומי ישמע לכם לדבר הזה כי כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו: ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט לישראל עד היום הזה" (שמואל א', כג-כה). אל אף שנראה שדוד הוא שייסד חוק זה מקפידה התורה לספר עליו כבר במלחמת מדין (במדבר לא, כז) ולהחזירו למקום בטוח יותר, אל תקופת המדבר ואל משה רבנו.

רואים אנו אפוא, ששתי מגמות משמשות סביב מתן המצוות. האחת, ריכוזית מאוד, אינה מאפשרת היווצרות מצווה מחוץ לסיני ולתקופת המדבר והשנייה מעוניינת שלא לאפשר לאבות ולבני ישראל להלך ריקים ממצוות ואיננה חרדה כל כך לריכוז המצוות בסיני. בהקשר זה, בולטת בייחודה המסורת הקושרת את יהושע ואת העיר שכם עם כריתת ברית, עם מתן מצוות ועם כתיבת התורה. ואכן גם שם חוזר הפסוק: "ויכרות יהושע ברית לעם ביום ההוא וישם לו חוק ומשפט בשכם ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלוהים" (יהושע כד, כה-כו). ואולי אומר לנו שם הכתוב שבכל דור ודור צריך אדם לחוש כאילו הוא במתן תורה מחודש?

ד"ר נח חיות- חבר קבוצת יבנה. בעבר, מנהל בית הספר העל יסודי בקבוצת יבנה ומזכיר קבוצת יבנה. כיום, מנהל מרכז יעקב הרצוג ללימודי יהדות.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: webmaster@kdati.org.il

אתר האינטרנט של תנועת הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il

הקיבוץ הדתי, דובנוב 7, ת.ד. 40015, תל אביב 64732 | טל: 03-607-2777 | פקס: 03-695-7039